

492

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ
ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ
“ԹՇՈՒԱՌՆԵՐ”ԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ
ԲԱՐՈՅԱԼԻՑ ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՒՈՒ

Ո՛վ որ միայն մարդուս բուսառութիւնը
սեամ է, բան մը չէ սեամ. պէ՛ս է
սեանել կնոջ բուսառութիւնը: Ո՛վ որ
միայն սեամ է կնոջ բուսառութիւնը,
բան մը չէ սեամ. պէ՛ս է սեանել
մանկան բուսառութիւնը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈ

Հաւաքեց
ԼԻՒՍԻ Գ. ԹԷՄՊԷՔԻՃԵԱՆ

Հասոյքը ամբողջութեամբ յատկացուած է
ՏԻԿՆԱՆՑ «ԱՅԾԵՄՆԻԿ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1936

Տպարան ՆԵՂՈՍ, Գանիրէ

1

Թ-41

ԻՅԻՇԱՏԱԿ ՀՈԳԻՈՅՆ
ՍԻՐԵԼԻ ԾՆՈՂԱՑՍ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԵՒ ԱՆՆԱ
ԹԷՄՊԷՔԻՃԵԱՆԻ

1 8 APR 2013

492

1
P-41

Handwritten red text and signature, partially obscured by a red stamp.

01 JUL 2009

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Երբ աւարտեցի անմահն Վիքոր Հիւկոյի «Թշուառ-
ներ»ը, ինքզինքս փոխադրուած զգացի բոլորովին տա-
րբեր աշխարհ մը, ուր՝ խռովեալ հոգիս իր այնքան
փնտռած անդորրութեան ու սփոփանքի վայելքը գտաւ,
որովհետեւ տեսաւ հոն *Տկարին պաշտպանութեան*,
Արդարութեան, *Պարտականութեան*, *Ազնուութեան* և
Անշահախնդիր Սիրոյ իրական պատկերացումները, ո-
րոնք ներկայացուած են *Դաստիարակիչ* եւ *Բարոյալից*
բազմաթիւ խօսքերով, որոնց մէկ հաւաքածոն փափա-
կեցայ կազմել:

ԼԻԻՍԻ Գ. ԹԷՄՊԷՔԻՃԵԱՆ

3573-2006

ԲԱՐՈՅԱԼԻՅ ԱՍԱՅՈՒԱԾՆԵՐ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՈՅԻ “ԹՇՈՒԱՌՆԵՐ”ԷՆ

○○○○●○○○○

1.— Մարդու գործերն անոր կեանքին, նամա-
նաւանդ ճակատադրին մէջ ինչ կարեւորութիւն որ
կ'առնուն, չառ անգամ միեւնոյն կարեւորութիւնը
կ'առնու նաեւ ինչ որ անոր վրայ կ'ըսուի, սուտ կամ
իրաւ:

2.— Կին մը պատկառելի ըլլալու համար կարծես
թէ պէտք է որ մայր ըլլայ:

3.— Ձեր յոյսը դրէ՛ք անոր վրայ՝ որու ոչ ոք կը
յաջորդէ:

4.— Մարդս վրան մարմին մը ունի, որ իր բեռն
ու միանգամայն փորձութիւնն է. կը տանի այս բեռը
ու կը զիջանի անոր:

Մարդս կը պարտաւորուի հսկել, զսպել, ճնշել
այս մարմինը, և միայն ճարը հատած ժամանակ հնա-
զանդիլ անոր: Այս հնազանդութեան մէջ ալ կրնայ
յանցանք մը տեղի ունենալ, բայց այս կերպով տեղի
ունեցող յանցանքը ներքին է: Ստոյգ է թէ անկում
մըն է այս, բայց ծնկան վրայ անկում մը, որ կրնայ
աղօթքով վերջանալ:

Սուրբ մը ըլլալը՝ բացառութիւն, իսկ արդար մը
ըլլալը կանոնն է: Թափառեցէ՛ք, սխալեցէ՛ք, մեղան-
չեցէ՛ք, բայց արդար եղէք:

Կարելի եղածին չափ նուազ մեղանչելը մարդու
օրէնքն է: Ամենեւին չմեղանչելը հրեշտակին երազն

է: Ինչ որ երկրային է, մեղքի կ'ենթարկուի: Մեղքը ձգողութիւն մըն է:

5.— Կիներուն, մանկանց, ծառաներուն, տկարներուն, չքաւորներուն և տգէտներուն յանցանքները ամուսիններուն, հայրերուն, տէրերուն, զօրաւորներուն, հարուստներուն և գիտուններուն յանցանքն է:

6.— Սորվեցուցէ՛ք տգէտներուն ինչ որ կրնաք սորվեցնել. ընկերութիւնը յանցաւոր է կրթութիւնը ձրի չտալուն համար, և այս պատճառով արտադրած մթութեան պատասխանատուութիւնն իր վրայ կ'իյնայ: Այս հոգին մթութեամբ լի է. մեղքը հոն կը գործուի: Յանցաւորը մեղանշողը չէ, այլ մթութիւն արտադրողը:

7.— Ով որ մարդու ձեռքով կը մեռնի, Աստուծոյ հրամանաւ յարութիւն կ'առնէ. ով որ իր եղբայրներէն կը հալածուի, հօրը քով կը վերադառնայ: Աղօթէ՛, հաւատա՛ և կեանքի դռնէն ներս մտի: Հայրը հո՛ն է:

8. Ամենէն վսեմ գործերը շատ անգամ ամենէն քիչ կը հասկցուին:

9.— Մարդկային օրէնքը չնչմարելու չափ երկնային օրէնքով գրաւուիլը յանցանք մըն է: Մահն Աստուծոյ միայն կը վերաբերի: Մարդիկ ի՞նչ իրաւունքով կը դպչին այս անծանօթ բանին:

10.— Մի՛ մտածէ՛ք ինչ որ կը փափ: Ուղղակի նայեցէ՛ք: Զեր մեռնող սիրականին կենդանի նշոյլը երկնից մէջ պիտի նշմարէ՛ք:

11.— Միտքը պարտէ՛ղ մ'է:

12.— Ո՛ր դու որ ես.

Ժողովոց Գիրքը՝ Ամենակարողութիւն, Մակարա-

յեցիք՝ Արարիչ, Եփեսացոց դրուած նամակը՝ Ազատութիւն, Պարուշը՝ Անբաւութիւն, Սաղմոսը՝ Իմաստութիւն և Ճշմարտութիւն, Յովհաննէս՝ Լոյս, Թագաւորները՝ Տէր, Ելից Գիրքը՝ Նախախնամութիւն, Ղեկացւոց Գիրքը՝ Սրբութիւն, Էսարաս՝ Արդարութիւն, Տիեզերքը՝ Աստուած և մարդիկ Հայր կ'անուանեն զՔիզ, բայց Սողոմոն Գթութիւն կ'անուանէ զՔիզ, և այս է Քու անուններուդ ամենէն գեղեցիկը:

13.— Խորաններուն ամենէն գեղեցիկը մխիթարող թշուառի մը սիրան է, որ շնորհակալ կ'ըլլայ Աստուծոյ:

14.— Ո՛վ է այն որ իր տեսլական նպատակին կը հասնի:

15.— Գեղեցիկն ալ օգտակարին պէս օգտակար է, գուցէ աւելի օգտակար:

16.— Ահա՛ զանազանութիւնը. բժիշկին դուռը բնաւ պէտք չէ որ գոց ըլլայ. իսկ քահանային դուռը պէտք է որ միշտ բաց ըլլայ:

17.— Ով որ քեզմէ հանգչելու տեղ մը կը խրնդրէ, մի՛ հարցնէր թէ ո՛վ է ինք: Ամենէն աւելի ապաստանարանի կարօտը այն թշուառն է որ իր անունը տալու տոեն կը շփոթի:

18.— Երբ Աստուած չպահպաներ տունը, ի նանիբ կը հսկեն որոնք որ կը պահպանեն զայն:

19.— Ո՛վ գիտէ Նախախնամութեան միջոցները:

20.— Տիրացուի չապիկ մը բաւ համարողին, Աստուած արքեպիսկոպոսի շուրջառ մը կը զրկէ:

21.— Ամենեւին չվախնանք թէ՛ գողերէն և թէ՛ մարդասպաններէն. անոնք արտաքին վտանգներ են, պզտիկ վտանգներ են: Մենք մեղմէ վախնանք: Մեր

գողերը նախապաշարումներն են, մեր մարդասպանները մոլութիւններն են: Մեծ վտանգները մեր սրտին մէջն են: Ինչո՞ւ վախճանք աշխարհներէ որոնք մեր քսակին և գլուխին կը սպառնան: Վախճանք աշխարհներէն որոնք մեր հոգիին կը սպառնան:

22.— Ընկերդ ինչ որ կ'ընէ, Աստուծոյ թոյլտուութեամբ կ'ընէ: Երբ կը կարծենք թէ վտանգ մը պիտի գայ մեզ, միայն Աստուծոյ աղօթելը բուռ համարենք: Աղօթենք ո՛չ թէ մեզի համար, այլ որպէս զի մեր եղբայրը մեր կողմէ արուած առիթով յանցանք մը չգործէ:

23.— Կան աշխարհի հոգատարութիւններ, որոնք փոխանակ հաճութեան նեղութիւն կը պատճառեն:

24.— Հովիւը ոչխարէն պէտք է որ զգուշանայ, վտանգի քոտոտ է ան. ո՛չ:

25.— Մարդս բռնաւոր մը ունի որ է ագիտութիւնը: Պէտք է որ միայն գիտութիւնը ըլլայ մարդուս կառավարիչը:

26.— Խիղճը մարդուս բնածին գիտութեան քանակութիւնն է:

27.— Մոլորութեանց և նախապաշարմանց կործանումը լոյս կ'արտադրէ:

28.— Զեղծումները ջնջելը բաւական չէ, պէտք է փոփոխել նաեւ մարդուս բարքը:

29.— Իրաւունքն ալ իր բարկութիւնը ունի, և իրաւունքին բարկութիւնը յառաջդիմութեան տարբերէն մին է:

30.— Դատաւորը յանուն արդարութեան կը խօսի, իսկ եկեղեցականը՝ յանուն գիտութեան որ ոչ այլ ինչ է բայց եթէ աւելի բարձր արդարութիւն մը:

31.— Անմեղութիւնը անմեղին արքունի թագն է: Անմեղութիւնը վսեմութիւն ըլլալու պէտք չունի: Անմեղը թէ՛ հին հազուադէպ և թէ՛ ծիրանեղարդ վերարկուով վեհ է:

32.— Վարպետ մարդիկ հազարումէկ կերպեր ունին միամիտ փողովուրդը խաբելու համար:

33.— Յառաջդիմութիւնը կը պարտաւորի Աստուծոյ հաւատալ: Բարութիւնը չկրնար ամբարիշտ ծառայ ունենալ: Անաստուածը մարդկային սեռին համար յոռի առաջնորդ մըն է:

34.— Պերճութիւնը ատելը իրաւացի ատելութիւն մը չէ, վտանգի այսպիսի ատելութեան մը հետեւութիւնն է ճարտարութիւնը ատել:

35.— Մեծատուն եկեղեցական մը հակասութիւն մըն է: Եկեղեցականը պէտք է որ աղքատներուն մօտ ըլլայ: Եկեղեցականի մը, մանաւանդ եպիսկոպոսի մը գլխաւորութեան առաջին ապացոյցն է աղքատութիւնը:

36.— Մարգկային իրերու մըրկալից երթեւեկութեան վերեւն աններեալար կը չողան երեք պայծառ լոյսեր, որոնք են ձմարսուքիւն, Արդարութիւն և Գթութիւն:

37.— Բարեսիրութիւնն ալ բարերարութիւն մ'է:

38.— Ապագայ փնտռողները փառաւոր ներկային լուրրոտիքը կը վխտան:

39.— Ծայրայեղ անձնութեանց ատկուց սրբակեաց մարդ մը վտանգաւոր դրացի մըն է. կըրնայ ըլլալ որ իրմէ անբուժելի աղքատութիւն մը փոխադրուի վրայ, կրնայ ըլլալ որ յառաջանալու ծառայող անդամներու հաշմութիւն մը գոյ իրմէ. կըրնայ ըլլալ որ քու կամքիդ հակառակ աշխարհիս վա-

յերուսաղէմէն զրկուելու որոշում մը ընեն անոր օրինակէն խտրուելով. զգուշացի՛ր ուրեմն այն քոսոտ առաքիւնութենէն որ կը կոչուի անձնաւորացութիւն:

40. — Ժողովուրդը կը կարծէ թէ ինչ որ է մեծութիւնը նոյնն է նաեւ յաջողութիւնը:

41. — Պէտք է հաւատալ արդարին խղճին՝ իր խօսքին վստահելով:

42. — Ազամանդը որ և է փտութեան ընդունակ չկրնար ըլլալ:

43. — Ինչպէս ժայռը նոյնպէս և բնաւորութիւն մը կրնայ ջուրի կաթիլներու ծակեր ունենալ: Այս ծակերը չեն սրբուիր. այս բնաւորութիւնները չեն ջնջուիր:

44. — Մարդս ինչպէս որ չկրնար շատ սիրել, նոյնպէս չկրնար շատ ազօթել:

45. — Վշտահար մարդիկ իրենց ետեւը չեն նայիր, վասնզի քաջ գիտեն թէ անբախտութիւնը իրենց ետեւէն կուգայ:

46. — Կան վայրկեաններ ուր կարծես թէ բնութիւնը թշնամի է:

47. — Անուանարկութիւնն ակնածութեան ծորակ է:

48. — Երկնից մէջ աւելի շատ ուրախութիւն պիտի դանէ ապաւառող մեղաւորի մը արտասուելի դէմքը քան թէ հարիւր արդարի ապիտակափայլ զգեստը:

49. — Աւետարանական տեսակ մը պարտաւորութիւն չէ՞ այն ազնուութիւնը, որ քարոզութիւն, ակնարկութիւն ընելէ և բարոյակոնի դաս տալէ կ'զգուշանայ և երբ մարդս վշտի կէտ մը ունի, լաւագոյն կարեկցութիւնը միթէ այս կէտին ակնարկելէ զգուշանալը չէ՞:

50. — Բաղաքները դազանաբարոյ մարդեր կը կազմեն, վասնզի մարդս կ'ապականեն. իսկ լեռը, ծովն ու անտառը վայրենի մարդեր կը կազմեն, մարդու վայրենութիւնը կը զարգացնեն, այլ շատ անգամ առանց ջնջելու անոր մարդկութիւնը:

51. — Յոռի դուռ մըն է այն դուռը, ուրկէ մարդս թշուառութենէ ազատելու համար անուանարկութեան մէջ կը մտնէ:

52. — Բարկութիւնը կրնայ սաստիկ և տղանդակ ըլլալ. մարդս կրնայ անիրաւաբար բարկանալ, բայց այն ատեն կը սրտմտի ան երբ ինքնին կը զգայ թէ բոլորովին անիրաւ չէ:

53. — Դարերու կերպարանը տարիներու նկարագիրովը կը բաղկանայ:

54. — Երբեմն կը պատահի որ ամենէն պարզամիտն անգամ ամենէն գիտունն է:

55. — Թէ՛ կերպարան միայնակ եղած խօսքերը և թէ՛ սիրաբանութիւններն անըմբռնելի են. սիրային խօսքերն ամպերու, իսկ սեղանի վրայ եղած խօսքերն ալ շուգիներու կը նմանին:

56. — Մտածենք, եթէ կ'ուզենք փայլել: Ափ յափոյ շատ խօսիլը աւանակի պէս միտքը դատարկել է:

57. — Սիրոյ ցաւկութիւնը թափառել է:

58. — Պէտք է որ ծաղիկը հոտուէտ և կիներ ունի՞ ըլլայ:

59. — Ամուսնութիւնը պատուաւոր մըն է. կրնայ Դաշոյիլ կամ չԴաշոյիլ: Զգուշացէ՛ք այս վտանգէն:

60. — Ազջիկները հարս ըլլալու համար հոգի կուտան. անոնց այս ախար անբուժելի է, և մենք՝ իմաստուններս՝ ինչ որ ալ ըսենք՝ դարձեալ պիտի

չկրնանք կար կարող կամ սպասաւորութիւն ընող աղջիկները աղտմանդաղարդ ամուսիններ երազել զգուշացնել:

61.— Սիրոյ մասին բարեկամութիւնը չի յարգու-
ւիր: Ուր որ աղուոր կին մը կայ, հոն կռիւը կ'սկսի:

62.— Կինը մարդու իրաւունքն է:

63.— Այն մարդը որ սիրուած չէ, ուրիշին սի-
րուելներուն վերեւ կը թեւարկէ իբրեւ անգլ մը:

64.— Աշխարհս մեծ աղամանդ մըն է:

65.— Մայրերու թեւերը խանդավառութեամբ շին-
ուած են, մանուկները խորունկ կերպով կը քննան
անոնց վրայ:

66.— Յանկուշիչ հրապոյրներ կան:

67.— Ամենէն անգութ արարածները կը մեղմին,
երբ իրենց մանկիկները գգուանք մը կ'ընդունին:

68.— Կան խեցեանի նման այնպիսի արարածներ
որոնք շարունակ եւ կ'երթան գէպի խաւարը յառա-
ջանալով, կենաց ասպարէզին մէջ աւելի կը յետա-
դիմեն քան թէ կը յառաջդիմեն. փորձառութիւնը
իրենց ամեւութիւնը աւելցնելու կը գործածեն, անընդ-
հատ կը վաթարանան, և հետզհետէ կը շաղուուին
սնութեամբ մը որ եւ քան զեւ կ'աճի:

69.— Ընկերային վիշաղ ամէն հասակի մէջ կ'սկսի:

70.— Հարստանալն աղէկ բան է, իսկ ուրիշին
հարստանալուն պատճառ ըլլալը աւելի լաւ բան է:

71.— Տէրութեան առաջին պաշտօնեաներն են
դայեակն ու վարժապետը:

72.— Գիրքերը անտարբեր և ապահով բարեկամ-
ներ են:

73.— Բարեկամներ, դիտցէք որ ո՛չ անպիտան

խոտ կայ և ո՛չ ալ անպիտան մարդ. մշակները միայն
անպիտան են:

74.— Կոյր ըլլալ և սիրուիլ իրօք աշխարհիս
մէջ՝ ուր կատարեալ բան մը չկայ՝ երանութեան ա-
մենէն տարօրինակ ու միանգամայն պատուական ձե-
ւերէն մէկն է:

75.— Կեանքի գերագոյն երջանկութիւնն է հա-
մոզուիլ թէ սիրուած ես, թէ նոյն իսկ քեզի համար
կամ՝ լաւ եւս է ըսել՝ առանց քու կամքիդ սիրուած
ես. կոյրը ահա այս համոզումն ունի:

76.— Ո՛վ որ սէր կը վայելէ, լոյսը վայելիլէ
դադրած չհամարուիր, մանաւանդ ա՛յնպիսի սէր մը
որ բոլորովին առաքինութեամբ կազմուած է: Ուր
որ ստուգութիւն կայ, հոն կուրուցիւն չկայ: Հոգին
խարխափումով հոգի մը կը վնասէ ու կը գտնէ: Այս
գտնուած և յայտնուած հոգին կին մըն է:

77.— Բան մը չես տեսներ, բայց կ'զգաս թէ կը
պաշտուիս: Այսպիսի կեանք մը խաւարին դրախ-
տի մը մէջ ապրիլ է:

78.— Անասուններն ոչ այլ ինչ են բայց եթէ
մեր առաքինութեանց և մոլութեանց պատկերները,
որոնք մեր աչքերուն առջև կը թափառին իբր մեր
հոգիներու տեսանելի ուրուականները: Աստուած կը
ցուցնէ մեզ զանոնք որպէսզի մտածենք:

79.— Տեսանելի եսը մտածողին ամենեւին չնե-
րեր որ անտեսանելի եսը ուրանայ:

80.— Մարդկային արարածն իրապէս անսխալ
բան մը չկրնար ունենալ և բնագոյնով բուն յատ-
կութիւնն ալ չփոթիլ, յայտնուիլ և չեղիլ է: Եթէ
այսպէս չըլլար բնագոյնով, իմացականութենէ գերա-

գոյն կ'ըլլար, և անասունը մարդուս ունեցած լոյսէն լաւագոյն լոյս մը ունեցած կ'ըլլար:

81.— Իր աշխատութեամբը համեստաբար ապրիլը երկնային շնորհք մըն է:

82.— Մարդոց գործերն ամենէն աւելի այն անձերէն կը դիտուին որոնց չեն վերաբերիր անոնք:

83.— Մարդ չգիտեր թէ տասը փարայով ինչէր կ'ընեն տեսակ մը տկար արարածներ, որոնք թշուառութեամբ և պարկեշտութեամբ ծերացած են: Այսպէս ապրելն ի վերջոյ տաղանդ մը կ'ըլլայ:

84.— Չարասիրտները սեւ երջանկութիւն մը ունին:

85.— Կը սխալի ով որ կ'երեւակայէ թէ բախտը կրնայ յոգնիլ և թէ որ և է բանի մը յատակը կրնայ գտնուիլ: Բարձր, ի՞նչ են խառն ի խուռն կերպով մղուող այս ամէն ճակատագիրները. ո՞ր կ'երթան, ի՞նչու այսպէս ստեղծուած են անոնք:

Ասիկա գիտցողը կը տեսնէ ամէն մթութիւնները: Միակ է ան: Անունն է Աստուած:

86.— Ծայրայեղ թշուառութիւնը լրբութեան աւերթ է:

87.— Հետաքրքրութիւնն ալ որկրամոլութիւն մըն է:

88.— Իշխանութիւնը որքան ստորին մարդու մը ձեռքը դնուի, այնքան աւելի զարհուրելի կ'ըլլայ այն մարդուն կերպարանն:

89.— Առաջին արդարութիւնը խիղճն է:

90.— Որքան ալ աշխատինք մեր կրցածին չափ աղէկ չինելու այն խորհրդաւոր արձանը որով մեր կեանքը կազմուած է, դարձեալ ճակատագրին սեւ երակը կ'երեւայ անոր վրայ:

91.— Բարեւէր ըլլալը գիւրին է. դժուարը արդարաւէր ըլլալն է:

92.— Առաջին սրբութիւնն ուրիշները մտածելն է:

93.— Աղամանդները երկրիս խաւարին տեղերը կը գտնուին միայն. ճշմարտութիւններն ալ մտքին անդունդին մէջ կը գտնուին:

94.— Սովորաբար մտածութեան բոլոր թելերը ուղեղին մէջ կը դրուին ճիշդ այն միջոցին, ուր մարդ ա'լ աւելի անոնց կը կարօտի՝ կեանքի կեկծալի իրողութիւնները կապակցելու համար:

95.— Խայտառակուած մարդու մը սրտին մէջ աստուածային գթութեան շնորհիւ կրնայ պատուոյ և արդարասիրութեան զգացում մը մնալ:

96.— Որոնք սր տեսակ մը մեծ գործեր կ'ընեն, միշտ ապահով են թէ բազմութեան մէջ իրենց ծառայող մը կը գտնուի:

97.— Երբ ձեռքը ոտի մը մօտենայ վրայի ծաղիկը քաղելու համար, ոտը կը սարսալ և կարծես թէ կը պահուի ու միանգամայն կը ներկայի: Մարդկային սիրտը այս սարսուռին նման բան մը կ'զգայ երբ կը հասնի այն բոլէն ուր մահուան խորհրդաւոր մատերը հոգին կը քաղեն:

98.— Ուղղամտութիւնը, անկեղծութիւնը, անաւատութիւնը, համոզումն ու պարտաւորութեան գաղափարը այնպիսի բաներ են որոնք սխալելով կրնան սոսկալի ըլլալ և որոնք սակայն սոսկալի ըլլալով հանդերձ իրենց վսեմութիւնը չեն կորսնցներ, իրենց վեհութիւնը մարդկային խղճի յատուկ բարաստին մէջն ալ կը տեսէ. առաքինութիւններ են ասոնք, բայց թերութիւն մը ունին՝ որ է սխալումը:

99.— Մահը մեծ լոյսին դուռն է:

3543-2006⁽²⁾

100.— Դժբախտ է այն մարդը որ իր ձեւը ունեցող խաւար մը կը թողու ետեւը:

101.— Համբաւներ կան որոնցմէ կը խաբուի մարդ:

102.— Կեանքի ամէն հանդիպումներու համար ընադդումներ կան:

103.— Պուպրիկը մանկուհիներուն ամենէն անհրաժեշտ պիտոյքներէն ու միանգամայն ամենէն սիրուն ընադդումներէն մին է:

104.— Մանուկները ընականապէս երանութիւն և ուրախութիւն ըլլալով, անմիջապէս և ընտանեքար կ'ընդունին ուրախութիւնն ու երանութիւնը:

105.— Անիմանալի և խիստ քաղցր բան մըն է այն մեծ և տարօրինակ շարժումը, որով սիրտ մը կը սկսի սիրել:

106.— Ամենէն լաւ մարդիկ միշտ ինքնասիրտ կան խորհուրդ մը կ'ունենան:

107.— Հիացման ժամերը միշտ բոպէի մը չափ կ'երևան:

108.— Կան պարտքաներ ուր սոսկալի ենթադրութիւնները կատուհիներու խուժանի մը պէս մարդս կը պաշարեն և անոր ուղեղին միջնորմները ուժգնակի կը դղրդեն քանդելու համար: Երբ խնդիրը մեր սիրելիներուն վրայ է, մեր խոհեմութիւնը ամէն տեսակ յիմարութիւններ կը հնարէ:

109.— Աշխարհիս մէջ երկու էակներ կան որ խորին սարսուռ մը կ'զգան. մին՝ զաւակը գտնող մայրն է, իսկ միւսը՝ որսը գտնող վագրը:

110.— Փշոտ գաւազան մը բռնելէ առաջ պէտք է ձեռնոց դնել:

111.— Աւելորդապաշտութիւնները, պաշտամո-

լութիւնները, սուտապաշտականութիւնները, նախապաշարունակները ճիւղաներ են, և ճիւղաներ ըլլալով հանդերձ յամառութեամբ կ'ուզեն ապրիլ. թէ և ծուխ են, այլ ականներ ու եղունգներ ունին. պէտք է ուրեմն առնաբար յարձակելով ձգմել զոնոնք, պէտք է կռուիլ անոնց հետ, անդուլ և անդադար պատերազմիլ, վասնզի մարդկութեան ձեռնադիրներէն մէկն է ուրուականներու հետ մշտնջենապէս պատերազմելու զատապարտուած ըլլալ: Դժուարին գործ մըն է մըթութեան կոկորդէն բռնել և գետին տապալել զայն:

112.— Ընթերցողութեան յատկութիւնն է բնաւ չանցնիլ չափը: Ի՞նչ պէտք ունի չափանցելու: Կան բաներ զոր պէտք է ջնջել. կան նաեւ բաներ որոնց պէտք է միմիայն լոյս տալ և նայիլ: Շատ ու շատ զօրաւոր է այն որ բարեսիրաբար և ծանրապէս կը քննէ: Ամենեւին հարկ չկայ կրակ ու բոց տեղալու ուր որ լոյսը կը բաւէ:

113.— Եթէ երկու անսահմանութիւններն իմացական են, ամէն մէկը կամող սկզբունք մը ունի, և ինչպէս վարի անսահմանութիւնը ինքնութիւն մը ունի, նոյնպէս և վերի անսահմանութիւնը ինքնութիւն մը ունի: Վարինին ինքնութիւնն է հոգի, վերինին ինքնութիւնն է Աստուած:

114.— Վարի անսահմանութեան՝ մտապէս՝ վերի անսահմանութեան հետ հաղորդակցիլը կ'անուանուի տղօթել:

115.— Աղօթելու կերպը ի՞նչ կ'ուզէ թող ըլլայ, լաւ է, բաւական է որ անկեղծ ըլլայ աղօթողը:

116.— Զեւութիւն չկայ: Զէրօ չկայ: Ամէն ինչ բան մըն է: Զիք ինչ որ չիք ըսուի:

117.— Ո՛հ, ինչ տրտմալի նպատակ և ինչ ան-

չուք փառասիրութիւն է վայելելը: Անասունն ալ կը վայելէ: Հոգիին ճշմարիտ յաղթանակն է մատծել:

118.— Բարկութիւնը կը հասկնանք, բայց ո՛չ չարամտութիւնը:

119.— Մարդուս պէտք եղածն է հաւատք մը: Վա՛յ անոր որ բանի մը չի հաւատար:

120.— Ո՛վ որ մտածումներու մէջ կը թաղուի, անդրադ չսեպուի: Աշխատութիւն կայ որ տեսանելի է, աշխատութիւն ալ կայ որ անտեսանելի է:

121.— Թաւէս չորս տարի անշարժ կեցաւ և փիլիսոփայութիւնը հիմնեց:

122.— Աշխարհս ոչինչ է խաչին առջև:

123.— Խաչը անխախտ կը մնայ տիեզերքի մէջ որ կը հոլովի:

124.— Սխալ է կարծելը թէ բնութեան մէջ չկայ մենախօսութիւնը: Բնախօյզ զգացումները շատ անգամ բարձրաձայն կը խօսին:

125.— Առ Սատուած նայող աչքերը լքանել չգիտեն:

126.— Խնդումը արեւին կը նմանի. մարդկային երեսն ձմեռը կ'արտաքսէ:

127.— Մարդարիտները տիղմին մէջ չեն ապա-կանի:

128.— Տո՛ւր անձի մը ինչ որ անօգուտ է և վեր-ցո՛ւր իր վրայն ինչ որ հարկաւոր է, և անս ստամ-բակը կ'ունենաս:

129.— Մտածելով թախառիլը, այսինքն դեգերի-լը իմաստասէրին համար ժամանակը լաւ գործածել է:

130.— Մարդուս ամէն ոճրագործութիւնները տղայոց թախառաչըսութեան ժամանակ կը սկսին:

131.— Ընկերային ամէն վեհ փողփողումները գի-տութենէ, գարութենէ, ճարտարութենէ և ուսումէ

կ'արտադրուին: Մարդեր կաղմէ՛, մարդեր կաղմէ՛: Լուսաւորէ մարդերը որպէսզի անոնց լոյսովը տաք-նաս. ուշ կամ կանուխ ընդհանուր կրթութեան շքեղ խնդիրը երեւան պիտի ելլէ բացարձակ ճշմարտին ան-գիմադրելի իշխանութեամբը:

132.— Համարձակի՛լ, այս գնով միայն յառաջ-դիմութիւն կ'ըլլայ:

133.— Փորձել, առ ոչինչ գրել, գիմանալ, յա-րատեւել, ինքն իրեն հաւատարիմ մնալ, ճակատագրին հետ մօտէն և անվեհեր կռուիլ, զարմացնել աղէտը՝ ոչ այնքան վախնալով իրմէ, երբեմն արհամարհել ա-նիրաւ զօրութիւնը, երբեմն նախատել արքշիռ յաղ-թութիւնը, հառտատ կենալ, գիմադրել. ահա այս է այն օրինակը որուն պէտք ունին փողովուրդները, և այն լոյսը որ անոնց ելեքտրական ուժ կուտայ:

134.— Տառապանքն ու աշխատանքը մարդուս երկու ճշմարիտ պատկերն են:

135.— Տարիները անհարթութիւնները կ'ուղղեն:

136.— Կան մարդիկ որոնք ամէն միջոց ի գործ կը դնեն ազդեցութիւն ունենալու և ուրիշներու ու-շադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելու համար. ուր որ չեն կրնար պատգամ ըլլալ, ծաղրածու ըլլան:

137.— Պէտք է որ բարութիւնը անմեղ ըլլայ:

138.— Իրաւունքը յաւերժապէս կը բողոքէ բոլ-նաբարութեան դէմ:

139.— Երիտասարդութիւնը անմիջական կցում-ներու և ստիպողական յարումներու եղանակն է:

140.— Կեանքը, դժբախտութիւնը, առանձնու-թիւնը, լքումը, աղքատութիւնը պատերազմի դաշ-տեր են, որոնք իրենց յատուկ գիւցաղներն ունին. գիւցաղներ որոնք երբեմն աւելի մեծ են քան թէ մեծանուն գիւցաղները:

141.— Թշուառութիւնը որ գրեթէ միշտ մօրու է՝ երբեմն մայր կ'ըլլայ. զրկումը հոգիի և մտքի զօրութիւնը կ'արտադրէ: Կարօտութիւնը ազնուամբողջութեան դայեակն է. ապերանութիւնը անդաւաճող կաթ մըն է վեհանձններու համար:

142.— Թշուառութիւնն ալ ամէն բանի պէս կամաց կամաց տանելի կ'ըլլայ: Հոռակ յետոյ ձեռք կ'ընդունի և կը կազմուի:

Փորձ սքանչելի և սոսկալի, ուրկէ տկարները անուանարկութեամբ և հզօրները վեհութեամբ կ'ելլեն:

143.— Պարտաւէր մը աւելի գէշ է քան թէ տէր մը: Վասնզի տէր մը անձիդ կը տիրէ միայն, իսկ պարտաւէր մը արժանապատուութեանդ վրայ կը տիրէ ու կրնայ ապստակել զայն:

144.— Հոգին մարմնոյն կ'օգնէ, և երբեմնակի անոր նեցուկ կ'ըլլայ:

145.— Կան հայրեր որոնք չեն սիրեր իրենց զաւակները. բայց չկայ մեծ հայր մը որ չպաշտէ իր թոռը:

146.— Ծերերը արեւու հարկաւորութիւն ունենալու պէս սիրուելու պէտք ունին: Սէրը տաքութիւն է:

147.— Երիտասարդութեան մէջ աղքատութիւնը երբ կը յաջողի՝ չքեղ յատկութիւն մը ունի, որ է բոլոր կամքը դէպի ջանադրութիւն և բոլոր հոգին դէպի վերադոյն փափաքներ չըջել: Նիւթական կեանքը աղքատութեան մէջ շուտով կը մերկանայ և իր սոսկումով կ'երեւայ. ահա ասոր համար աղքատ երիտասարդը դէպի տեսլական կեանքը կը սաւառնի անմեկնելի եռանդներով: Հարուստ երիտասարդը բիւր զբօսանքներ ունի, պատուական և տմարդի զբօսանքներ, ինչպէս են ձիարշաւները, որսորդութիւնը, շուները, ծխախոտը, խաղը, լաւ ընթրիքները և այլն,

որոնք հոգիին ասորին կողմերուն զբաղումներն են ի վնաս բարձր և փափուկ կողմերուն: Աղքատ երիտասարդը զժուարտութիւն կը կրէ իր հացը ճարելու համար. կ'ուտէ հացը և ուտելէն ետք ա'լ բան մը չունի, եթէ ոչ մտախոհութիւնը: Կ'երթայ տեսնելու այն ձրի ներկայացումները զոր Աստուած կուտայ. կը նայի երկինքին, անջրպետին, աստղերուն, ծաղիկներուն, մանուկներուն, մարդկութեան, որու մէջ կը տառապի, և համօրէն արարածներուն որոնց մէջ կը ճառադայ ինք: Այնքան կը նայի մարդկութեան որ հոգին կը տեսնէ, այնքան կը նայի արարածներուն որ Արարիչը կը տեսնէ: Կը մտախոհէ և ինքզինքը մեծ կը զգայ. դարձեալ կը մտախոհէ ու կ'զգայ թէ գործովալի է: Կը դողբի ինքնամոլ վշտահար մը ըլլալէ և կ'ըլլայ կարեկից մտախոհ մը: Սքանչելի զգացում մը կ'արտաբերի անոր որտէն, զգացում մը՝ որ է ինքզինք մոռնալ և ամէնուն վրայ արգոնատիլ: Երբ կը մտաբերէ այն անթիւ վայելումները զոր բընութիւնը կ'ընծայէ, առատօրէն կը պարգեւէ բաց հոնութիւնը կ'ընծայէ, առատօրէն կը պարգեւէ բաց հոգիներու և կը մերժէ փակ հոգիներու, իմացականութեամբ փարթամ այն աղքատը կը սկսի մեղքնալ արծաթով փարթամները: Անոր մաքին մէջ ամէն տեսակ լոյսի մտած չափով, սրտէն ամէն տեսակ տառապանք կը ջնջուի: Մանաւանդ միթէ դժբախտ է ան: Ո՛չ. երիտասարդի մը հէքութիւնը հեքութիւն չէ բնաւ: Երիտասարդ տղայ մը, ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ, և որքան աղքատ ալ ըլլայ, իր քաջողութեամբը, ուժովը, կայտառ քայլերովը, փողփողուն աչքերովը, ջերմապէս շրջաբերող արիւնովը, սեւաթոյր մազերովը, առոյգ այտերովը, վարդագեղ շրթներովը, ապիտակ

ակաւաններովը, մաքուր շունչովը ծեր կայսրի մը նա-
խանձը կը գրգռէ միշտ: Նաև ամէն առտու կը սկսի
իր հացը վառակիլ, և մինչդեռ ձեռքերը հաց կը շա-
հին, իր ողնայարը աղնուութիւն, ուղեղն ալ տե-
սիլքներ կը շահի: Երբ գործը կը կատարէ, նորէն կը
սկսի անպատու կերպով յափշտակուիլ, հոգեւին
հիանալ, ուրախանալ. վիշտերու, խոչընդոտներու,
քարայտաւի, մորենիներու, երբեմն ալ տիղմին վը-
րայ կոխելով այլ գլուխը լոյսին մէջ պահելով կ'ապ-
րի: Հաստատ, զուարթ, հեզ, հանդարտ, ուշադիր,
ծանրաբարոյ, քիչը բաւական համարող և բարեխէր է
ան ու կ'օրհնէ զԱստուած իրեն տուած ըլլալուն հա-
մար այն երկու հարստութիւնները, որոնցմէ շատ մը
հարուստներ զուրկ են, այսինքն աշխատութիւն՝ որու
չնորհիւ ազատ կ'ապրի, և միտք՝ որով արժանա-
պատուութիւն կ'ունենայ:

148.— Երիտասարդութիւնը հեղութեան հետ ծե-
րերուն նկատմամբ ունի այն ազդեցութիւնը զոր ա-
ռանց հովի արեւը կ'ունենայ:

149.— Մարդիկ լու ընդունելութիւն մը ընելու
համար, քեզմէ անստգիւտ բան մը կը պահանջեն
միայն որ է, մի՞թէ խիղճդ, ո՛չ, այլ կօշիկներդ:

150.— Ամէն անարատութիւններն ու ամէն ան-
մեղութիւնները իրարու կը հանդիպին այն երկնային
և աղէտաւոր ճառագայթին մէջ որ հպտասէր կիներու
ամենէն սիրազրգիւ նայուածներէն աւելի հմայական
զօրութիւն ունի յանկարծ սրաին մէջ ծլիլ տալու
անուշաբոյր հոտերով ու միանգամայն թոյներով լի
այն միթին ծաղիկը որ կ'անուանուի Սէր:

151.— Հիւանդը ջերմով, սիրահարը սէրով կը սնի:

152.— Մտածէ՛ և վախցի՛ր այն մարդուն առջեւ
որու նայուածքը մութ է:

153.— Զնջէ՛ Տգիտութեան նկուղը, և ահա ջըն-
ջած կ'ըլլաս մի՛ իր խլուրդը:

154.— Տգիտութիւնը՝ երբ կը խառնուի մարդ-
կային խմորին հետ՝ կը սեւցնէ զայն: Այս անբուժելի
սեւութիւնը մարդուս ներսը կը ծաւալի և կ'ըլլայ
Չարութիւն:

155.— Ազքատի մը պարապորդութեան հետեւանքն
է ոճրագործութիւն:

156.— Կենդանիներու մէջ բնաւ ծովաբծիւի մը
չփոխուիր այն արարածը որ աղանի մը ըլլալու հա-
մար ծնած է: Այս փոփոխութիւնը միայն մարդերու
մէջ կը տեսնուի:

157.— Ո՛վ որ միայն մարդուս թշուառութիւնը
տեսած է, բան մը չէ տեսած. պէտք է տեսնել կնոջ
թշուառութիւնը. ով որ միայն կնոջ թշուառութիւնը
տեսած է, բան մը չէ տեսած. պէտք է տեսնել ման-
կան թշուառութիւնը:

158.— Կարեկցութիւնն ալ իր հետաքրքրութիւ-
նը ունի և պէտք է որ ունենայ:

159.— Մարդս երբ իյնալը կ'զգայ, կա՞յ ոստ մը
զոր առ ոչինչ համարէ:

160.— Իրաւունքը երբ կը յաղթանակէ, բռնա-
բարութեան պէտք չունի ամենեւին:

Իրաւունքը արդարութիւն և ճշմարտութիւն է:

Իրաւանց յատկութիւնն է յաւիտենապէս գեղեցիկ
և անարատ մնալ:

161.— Տրամաբանութիւնը չգիտեր գրեթէին նշա-
նակութիւնը, ճիշդ արեւին պէս որ չգիտեր ճրագին
լոյսը:

162.— Բարութիւնը հազուադիւս մարդարիտ է:

163. — Աշխարհս կը թողու որ ինչայ և մեռնի ինչ որ ինքնամոլութիւն է միայն, ինչ որ մարդկային սեռի մը համար առաքինութիւն մը կամ գաղտնար մը չպարունակեր:

164. — Աշխատասիրութիւնը սովորութիւն մըն է որ՝ եթէ ձգուի՝ կ'անհետանայ: Սովորութիւն զոր դիւրին է թողուլ, այլ դժուարին է նորէն տունել:

165. — Աղքատ, վեհանձն և ազնիւ մարդը երբ չաշխատիր, կը կորսուի: Աղբիւրները կը չորնան, պիտոյքներն երեւան կ'ելլեն:

Աղլտաւոր դարուվար ուրկէ ամենէն պարկեշտները և ամենէն անխախտները կը սահին ամենէն տրեւաններու և ամենէն մոլիններուն պէս, և սրուն ծայրն է սա երկու ծակերէն մէկը, այսինքն ինքնասպանութիւն կամ եղեռնադործութիւն:

166. — Վսեմ վիճակ մը ունի այն հոգին որ կը սիրէ և որ կը տառապի:

167. — Կայ ուրեմն ժամանակ մը ուր թշուառութիւնը բարեկամութեան կապը կը քակէ եղեր. կսկըծալի՝ բան: Առաջ երկու բարեկամներ էին, հիմա երկու անցորդներ են:

168. — Բոյսերը հոգի ունին:

169. — Մարդկային տրարած մը բնութեան ճամբէն հեռացնել Աստուծոյ դէմ ստել է:

170. — Պէտք է որ անտիրական աղջկան մը հոգին մթին մնայ, վստիկ ետքը խիստ յանկարծական և շատ ազդու կրկներեւոյթներ տեղի կ'ունենան այս մթին հոգիին մէջ ինչպէս կ'ըլլան լուսանկարի խաւարին սենեակին մէջ: Պէտք է կամայ կամայ և զգուշութեամբ լուսաւորել այս հոգին՝ աւելի իրողութեանց ցոլումովը քան թէ ուղղահայեաց և սոստիկ

լոյսովը: Օգտակարութիւն և շնորհալի խնտութիւն մը ունի այս կիսալոյսը որ աղայական վստիկը կը փարատէ և անկումները կ'արդիւնէ: Մայրական բնագոյումը կուսութեան յիշատակները և կնութեան փորձառութիւնը ունեցող սքանչելի ակներեւութիւն (intuition) մըն է. ահա միայն այս մայրական բնագոյումը գիտէ թէ այն կիսալոյսը ինչպէս և ինչով կը պարտաւորի կազմուիլ: Չկայ բան մը որ այս բնագոյումին տեղը կարենայ բռնել: Նորատի աղջկան մը հոգին կազմելու համար՝ աշխարհիս բոլոր կրօնաւորութիւնները չեն կրնար ընել ինչ որ կրնայ ընել մայր մը:

171. — Անպատում է անմեղութեամբ փողփողուն գեղեցկութիւնը, և չկայ բան մը որ այնքան պաշտելի ըլլայ որքան է՝ յանգէտ՝ դրսիս մը բանալին ձեռք բռնելով քալող գեղափողփող անմեղութիւն մը:

172. — Կիները իրենց գեղեցկութեան հետ կը խաղան իրենց դանակին հետ խաղացող տղոց պէս, այսինքն անով կը վիրաւորեն ինքզինքնին:

173. — Երիտասարդի մը ճշմարիտ սիրոյ առաջին նշանը. — ի՞նչ տարօրինակ բան. — Վեհերոտութիւնն է, մինչդեռ երիտասարդութիւն մը սիրոյ սկզբնաշնչան է համարձակութիւն: Զարմանալի կը թուի այս, այլ սակայն բոլորովին ճշմարիտ է: Երկու սեռերն իրարու մօտեցալու կը մղուին, և մէկը միւսին յատկութիւնները կ'առնէ փոխադարձաբար:

174. — Նորատի աղջկաներուն սրտին սպիտակութիւնը՝ որ ցուրտով և զուարթութեամբ կը բաղկանայ՝ ձիւնին կը նմանի: Սէրը՝ որ սրտին այս ձիւնին արեւն է՝ կը հալեցնէ զայն:

175. — Ամէն կացութիւն իր բնագոյումն ունի:

176. — Երիտասարդութիւնը՝ իր վիշտերուն մէջ

իսկ միշտ մխիթարութիւն մը ունի իրեն համար:

177.— Քաղցրութիւնները և արգահատանքը սիրոյ հետ կը ծնին:

178.— Աշխատիլը օրէնք է. ով որ չաշխատիր ձանձրանալով, պիտի աշխատի տանջուելով:

179.— Աստուծոյ ամէն արարածները սիրոյ ծառայելու համար ստեղծուած են:

180.— Սէրը բուն հոգւոյն մէկ մասը կը կազմէ:

181.— Աստուած երկնից ամբողջութիւնն է, սէրն ալ մարդու ամբողջութիւնն է:

182.— Աստղի մը կը նայիս երկու պատճառաւ: Առաջին՝ վասնզի լուսեղէն է այն, երկրորդ՝ վասնզի անթափանցելի է: Բայց քովդ աւելի քաղցր ճառագայթ մը և աւելի մեծ գաղտնիք մը ունիս, որ է կինը:

183.— Առ ի չգոյէ սիրոյ մեռնիլը սոսկալի բան մըն է: Հոգւոյն անշնչութիւնն է այն:

184.— Եթէ քար ես, մազնէս եղի՛ր. եթէ տունկ ես, զգայնիկ (sensitive) եղի՛ր. եթէ մարդ ես, սէր եղի՛ր:

185.— Սէրը երկնից չափ բան մը ունի որ է հոգեւետութիւնը, անկից աւելի բան մըն ալ ունի որ է հեշտութիւնը:

186.— Խորունկ սրտե՛ր, իմաստուն մտքե՛ր, ընդունեցէ՛ք կեանքը ինչ կերպով որ տրուած է Աստուծոյ:

187.— Կայ չքաւորութեան աստիճան մը ուր տղաքատը՝ չուարումով համակուած՝ ա՛լ ոչ զժբախտութեան դէմ կը հեծէ, ոչ ալ բարութեան փոխարէն չնորհակալ կ'ըլլայ:

188.— Աշխարհս սոսաջնորդող և տանողը չէ թէ չոգեկառքերն են այլ գաղափարները:

189.— Սարսափի ժամանակ քիչ մը կշտամբանքը

օգտակար է, վասնզի վախկոտներուն սիրտ կուտայ:

190.— Ծուրութիւնը մայր է. մանչ մը ունի որ է դողութիւնը և աղջիկ մը որ է անօթութիւնը:

191.— Բանիբուն միտքերը քիչ անգամ կը գործածեն երջանիկ և ապերջանիկ խօսքը: Երջանիկ չկայ այս աշխարհիս մէջ որ անշուշտ ուրիշ աշխարհի մը գուռիթն է:

192.— Մարդկային սեւը ճշմարտապէս երկու մասի կը բաժնուի. լուսաւորեալներ և խաւարեալներ: Խաւարեալներուն թիւը նուազեցնել, լուսաւորեալներուն թիւը աւելցնել, այս է ահա մեր նպատակը: Ասոր համար է որ մենք ուսում, գիտութիւն կը գոչենք:

193.— Ուր որ ալ գոյս չկ'ոյ, երգը կը մնայ:

194.— Որքա՛ն ալ աշխատիս, բնաւ պիտի չկընսաս ջնջիլ մարդկային սրտի սա յաւիտենական մնացորդը՝ որ է սէրը:

195.— Աշխատութիւնը չկրնար օրէնք մը ըլլալ առանց իրաւունք մը ըլլալու:

196.— Իմացական և բարոյական տճումը նիւթական բարոքումէն ոչ նուազ անհրաժեշտ է: Գիտնալը պարէն մըն է. խորհիլը առաջին կարգի պիտոյք մըն է: Կը նիւարնայ այն միտքը որ ծոմ պահելով չուտեր գիտութիւնն ու իմաստութիւնը: Մեղքնանք ծոմապահ միտքերը, ինչպէս կը մեղքնանք ստամոքսները: Եթէ կայ բան մը որ առ ի չգոյէ հոցի հոգեվարդ մտքմինէ մը աւելի կսկծալի սեպուի, առ ի չգոյէ լոյսի անօթի մնալով մեռնող հոգին է ան:

197.— Մէկ կերպով միայն կարելի է մերժել վաղը, որ է մեռնիլ:

198.— Ընկերային փիլիսոփայութիւնը էսպէս

խաղաղութեան գիտութիւնն է: Այս փիլիսոփայութեան նպատակն է և հետեւանքն ալ պէտք է ըլլայ բարկութիւնները ցրուել՝ հակառակութիւնները զըն-
նելով: Կը քննէ, կը հետազօտէ, կը վերլուծէ, յետոյ վերստին կը բաղադրէ այն: Զեղչելով կը գործէ, ա-
մէն բանէ դուրս նետելով ատելութիւնը:

199.— Կինը կը զգայ ու կը խօսի սրտին զորո-
վալի բնազդովը որ անսխալելի յատկութիւնն է: Ոչ ոք կրնայ կնոջ մը պէս անոյշ ու միանգամայն նրբամիտ բաներ ըսել: Անուշութիւն ու նրբիմաստու-
թիւն. ահա կինը այս երկու յատկութեանց մէջն է բոլորովին:

200.— Սիրելը գրեթէ խորհելէ զազրել է:

201.— Ճշմարիտ սէրը արշալոյսին պէս պայծառ և գերեզմանին պէս լսին է:

202.— Մեծ սրտի մը պարկեշտութիւնը՝ արդա-
րութեան և ճշմարտութեան մէջ խտանալով՝ կը շան-
թանարէ:

203.— Ժողովուրդը մնուցանելը լաւ նպատակ մըն է. բայց ժողովուրդը կոտորելը յոռի միջոց մըն է:

204.— Մարդուս միտքը երբեմն կը ծաւալի. այս ծաւալումը գերեզմանի մերձաւորութեան յատուկ է. ով որ մահուան կը մօտենայ, կրնայ անսխալ տեսնել:

205.— Ազգու գորութիւնը կը կատարէ ինչ որ գաղափարը ծրագրած է:

206.— Սկզբունքները մասերու չեն բաժնուիր. ճշմարտին տրամաբանութիւնը ուղղագիծ է. ճշմար-
տութեան յատկութիւնն է կամարարութիւն չունե-
նալ. ուրեմն չիք չնորհում. պէտք է արգիլել մար-
դուս իրաւունքը յափշտակող ամէն յարձակումները:

207.— Ծառային՝ տիրոջը նկատմամբ՝ մասնու-
թեան սկիզբն է հետաքրքրութիւնը:

208.— Կան ույնպիսի հանդարտիչ դեղեր որոնք կարծես թէ մեքենաբար կը ներդործեն մաքին վրայ:

209.— Կան ժամեր ուր ամէն բան անհնարին կը թուի. կան նաև ուրիշ ժամեր ուր ամէն բան դիւրին կ'երևայ:

210.— Աւա՛ղ, մարդուս ամենէն մեծ փորձանքը, լաւ եւս է ըսել, միակ փորձանքն է իր սիրականը կորսնցնելը:

211.— Երբ տառապանքը յորդելով սահմանը կ'անց
նի, ամենէն անխռով առաքինութիւնն ալ կը շուարի:

212.— Զահերուն լոյսը վատերուն իմաստութեան
կը նմանի. աղէկ լոյս չի տար, վասնզի կը դողայ:

213.— Մարդս իրաւունք ունի այբ բնն գիմը պահանջելու. պէտք է ասկէ սկսիլ: Ամէն մարդ պէտք է հարկադրուի նախակրթական դպրոցը մտնելու. ա-
մէնուն պէտք է ընծայուի երկրորդական դպրոցը. այս է ահա օրէնքը:

214.— Ուրկէ՞ պիտի արձակուի սիրոյ աղաղակը եթէ ոչ զոհողութեան կատարէն:

215.— Իմաստունը քիչով գոհանալով կ'ապրի:

216.— Յառաջգիմութիւնը մարդուս պայմանն է:

217.— Ով որ կը յուսահատի, անիրաւ է:

218.— Տեսականը ուրիշ բան չէ բայց եթէ տրա-
մաբանութեան ամենաբարձր դադաթը. ինչպէս գե-
ղեցիկն ալ ուրիշ բան չէ բայց եթէ ճշմարիտին կա-
տարը:

219.— Ծարտարագէտ ժողովուրդները, նաեւ սկզբունքի համեմատ գործող ժողովուրդներն են: Գե-
ղեցկութիւնը սիրելը լոյսը տեսնել է:

220.— Մեր օրերու տեսլականին տեսարար ճար-

տարութեան և միջոցը գիտութեան մէջն է : Գիտութեամբ միայն պիտի իրականանայ բանահիւաներուն սա վեհ տեսիլը որ է ընկերային գեղեցիկը :

221. — Ճարտարութիւնը որ աշխարհակալն է՝ պարտաւոր է իրեն յենարան ընտրել գիտութիւնը որ քալողն է :

222. — Անճնուիրութեան ճշմարիտ անունն է անշահախնդրութիւն :

223. — Կան մարդիկ որ պատուի կանոնները աստերը գիտելու պէս կը գիտեն : այսինքն խիստ հեռուէն :

224. — Գիտցէ՛ք թէ այս աշխարհիս մէջ ոչինչ է միայն ճշմարիտ : Սիրեցէ՛ք զիրար :

225. — Հիմա ամէն ինչ հանրատարած բարեկենդան մը ըլլալով մասնաւոր բարեկենդան չկայ :

226. — Չարութիւնը էութիւն ունենալու իրաւունք չունի :

227. — Սիրելը անթերի կերպով ապրիլ է :

228. — Անյատակ է խիղճը, վասնզի Աստուած է :

229. — Երջանիկ ըլլալը բաւական չէ, պէտք է նաև գոհ ըլլալ :

230. — Կան հանդիպումներ, որոնք մարդս պարտուց չաւիղը կը մղեն :

231. — Խղճին զարթնումը հոգիի մեծութիւնն է :

232. — Աստուած իր հրաշքները ուզած կերպովը կ'արտայրէ :

233. — Սիրահարներուն հետաքրքրութիւնը իրենց սէրէն անդին չառ հեռու չերթար :

234. — Երբ սիրան է սահողը, մարդս կանգ չառնէր զառիվայրին վրայ :